

CSW68 KENNISDELING SESSIE 4

Financiële (on)afhankelijkheid en gendergerelateerd geweld

avans
hogeschool

Suzanne Bouma

Evaluatie van de interventie:
De Nieuwe Toekomst op effectiviteit
en werkzame mechanismen

Financiële (on)afhankelijkheid van vrouwen en partnergeweld

5 februari 2023

Literaturstudie

Wat is het verband tussen financiële (on)afhankelijkheid van vrouwen en partnergeweld? Resultaten uit een wetenschappelijke literatuurstudie.

Suzanne Bouma

TVGEND 24 (2): 109-126
DOI: 10.5817/TVGN2021.2.003.BOUIM

Kennisinstituut
voor Emancipatie en
Vrouwengeschiedenis

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

“Als je werkt, dan kun je echt leven”

Inzicht in de waarde van werk voor slachtoffers van partnergeweld

Werk als oplossing?

Narratieven over de waarde van werk voor vrouwen ter preventie van en herstel na partnergeweld.

Nog niet gepubliceerd

Onderwerpen

- Wat verstaan we onder 'financiële (on)afhankelijkheid' en 'gendergerelateerd geweld'?
- Wat is het verband tussen financiële (on)afhankelijkheid en (ex-) partnergeweld? (*uitkomsten literatuurstudie*)
- Wat is de waarde van werk voor vrouwelijke slachtoffer van partnergeweld? (*uitkomsten interviews*)
- Wat zijn mogelijke CSW prioriteiten en aanbevelingen? (*Q&A en discussie*)

Thema van CSW68

“Versnelde verwezenlijking van gendergelijkheid en empowerment van alle vrouwen en meisjes door armoede aan te pakken en instellingen en financiering te versterken vanuit een genderperspectief.”

Wat verstaan we onder 'financiële (on)afhankelijkheid'?

Financiële onafhankelijkheid verwijst naar een toestand waarin een individu eigen toegang heeft tot het volledige scala aan economische kansen en middelen (inclusief werkgelegenheid, diensten en voldoende besteedbaar inkomen) zodat ze hun leven kunnen vormgeven en beheersen, in hun eigen behoeften kunnen voorzien en die van hun nabestaanden en bewuste keuzes kunnen maken.

Nederlandse beleidsdefinitie:

Economisch zelfstandig: individuele netto-inkomen uit arbeid en eigen onderneming van minimaal 70% van het wettelijke nettominimumloon.

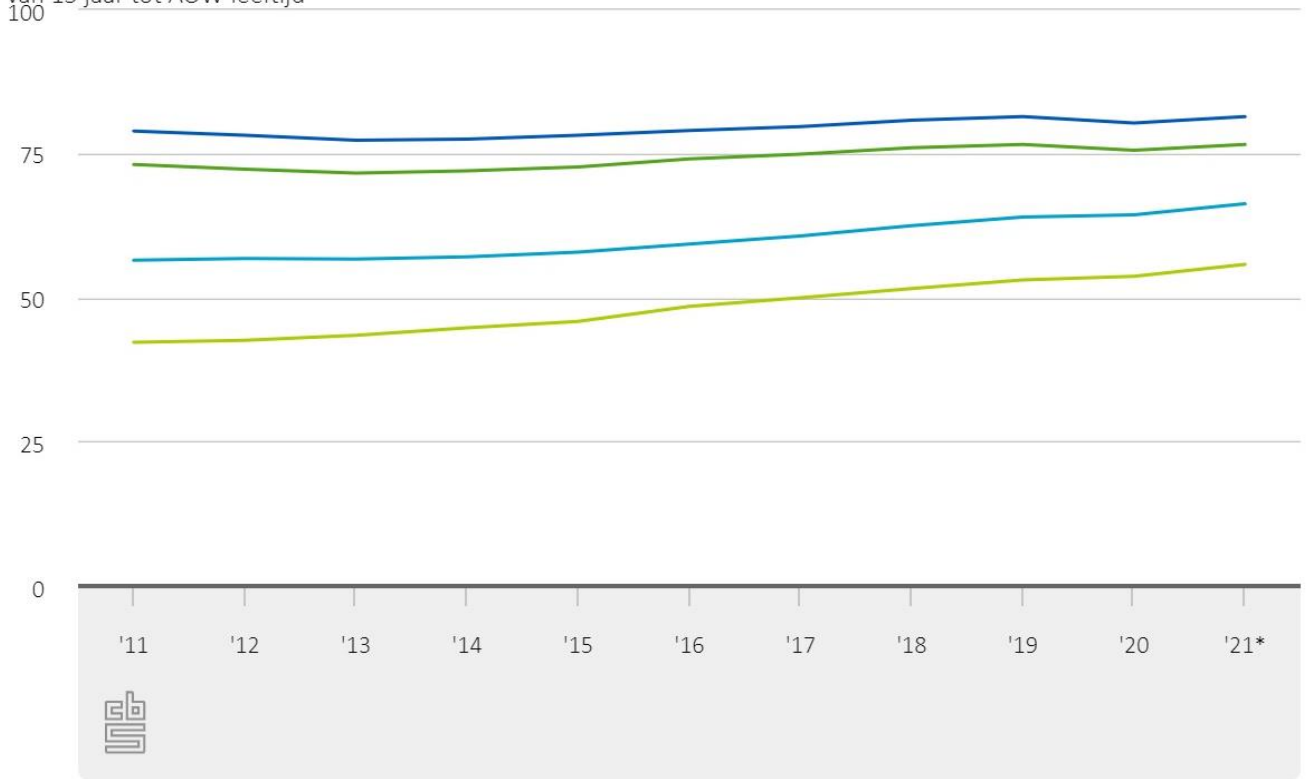
Financieel onafhankelijk: individuele netto-inkomen uit arbeid en eigen onderneming van minimaal 100% van het wettelijke nettominimumloon.

✗ Voldoende middelen?

✗ Toegang tot middelen?

✗ Uitgangspunt: afhankelijk van overheid

% van niet-onderwijsvolgenden
van 15 jaar tot AOW-leeftijd
100

— Economische zelfstandigheid vrouw — Economische zelfstandigheid man
— Financieel onafhankelijkheid vrouw — Financieel onafhankelijkheid man

Bron: Emancipatiemonitor 2022

Wat verstaan we onder 'gendergerelateerd geweld'?

Sekse:

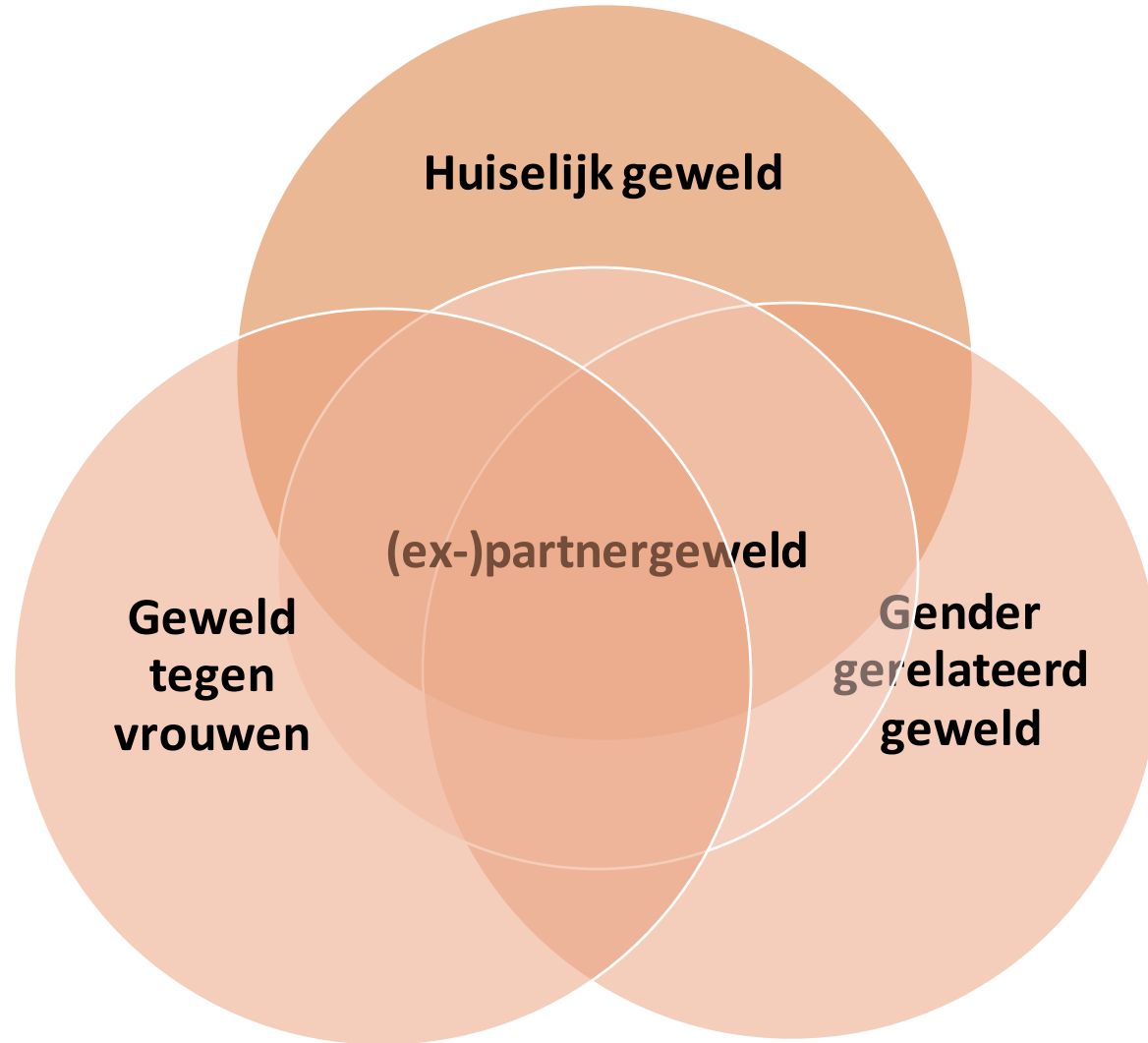
Biologische en fysieke verschillen tussen mannen en vrouwen

Gender:

Maatschappelijke interpretatie van mannelijke en vrouwelijke rollen

(historisch gegroeid, cultureel bepaald, afhankelijk van sociale, politieke en culturele context)

Gendergerelateerd geweld wordt beschouwd als zowel oorzaak als gevolg van machtsongelijkheden en verschillen in waardering van mannen en vrouwen, ten gunste van de hogere waardering van mannen c.q. het mannelijke.

Gendergerelateerd geweld is geweld tegen iemand op grond van geslacht, genderidentiteit, seksuele oriëntatie of genderexpressie, en geweld dat mensen van een bepaald biologisch geslacht of genderidentiteit onevenredig raakt.

Geweld tegen vrouwen en meisjes is wereldwijd een van de meest systematische en **meest voorkomende schendingen van de mensenrechten**.

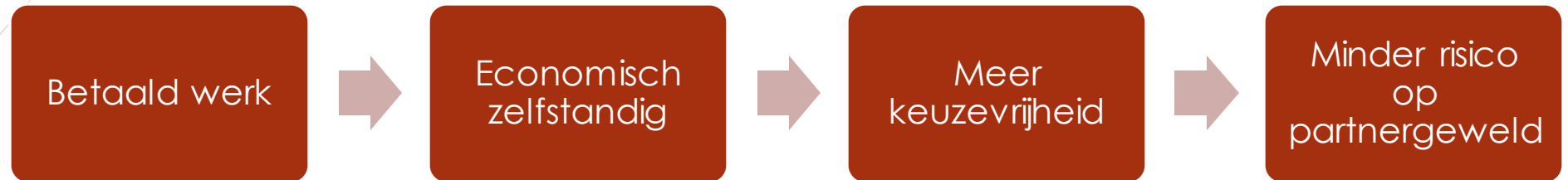
In de EU-landen heeft **1 op de 3 vrouwen** al te maken gehad met fysiek of seksueel geweld.

Veelal was de dader een **intieme partner**.

**Wat is het verband tussen financiële
(on)afhankelijkheid en (ex-)partnergeweld?**

Achtergrond onderzoek

- Beleidscontext: Verschuiving 'from welfare to workfare' -> 'werk als oplossing'
- Echter: onderzoek gericht op economische afhankelijkheid als risicofactor laat tegenstrijdige bevindingen zien + minder bekend over economische onafhankelijkheid als beschermende factor (zie ook Peled & Krigel, 2016).
 - **Wat is het verband tussen financiële (on)afhankelijkheid van vrouwen en partnergeweld?**

Onderzoeksopzet

Selectie studies

- Focus is geweld tegen vrouwen door hun mannelijke partner en/of ex-partner (geen onderscheid type geweld); synoniemen/antoniemen 'economische zelfstandigheid' + zoektermen die gezamenlijk economische zelfstandigheid bepalen (bv 'arbeidsparticipatie', 'inkomen', 'autonomie', 'agency')
- Via PsychInfo en SocINDEX -> alleen peer-reviewed; Engels/Nederlands
- 1.068 artikelen (7 mei 2020). Na screening: 51 artikelen geïncludeerd

Analyse

- Met behulp van ATLAS.ti; 1) clusteren naar context, focus, methode; 2) coderen naar: definitie, algemeen, focus, methodologisch kader, theoretisch kader, methode, uitgangspunt, uitkomst, aanbevelingen, conclusies).
- Overzichtstabel (<https://atria.nl/studie-partnergeweld>)
 - Meerderheid studies Amerikaanse populaties (7 studies uit Europa)
 - Meerderheid kwantitatief, vooral survey-onderzoek (8 studies kwalitatief)
 - Geen studie die specifiek gericht is op de waarde van werk na partnergeweld
 - Ook: grote diversiteit methode/steekproef/operationalisering -> bevindingen

Publicatie

Bouma, Berry, & Römken (2020). *Financiële (on)afhankelijkheid van vrouwen en partnergeweld: wat is het verband?* Amsterdam: Atria, Kenniscentrum voor emancipatie en vrouwengeschiedenis.

Resultaten

Verband tussen financiële afhankelijkheid en partnergeweld

- Geen direct, causaal verband tussen financiële afhankelijkheid en een verhoogde kans op partnergeweld. Wel is er een indirect verband.
- Wel causaal verband tussen financiële afhankelijkheid en het stoppen van partnergeweld.

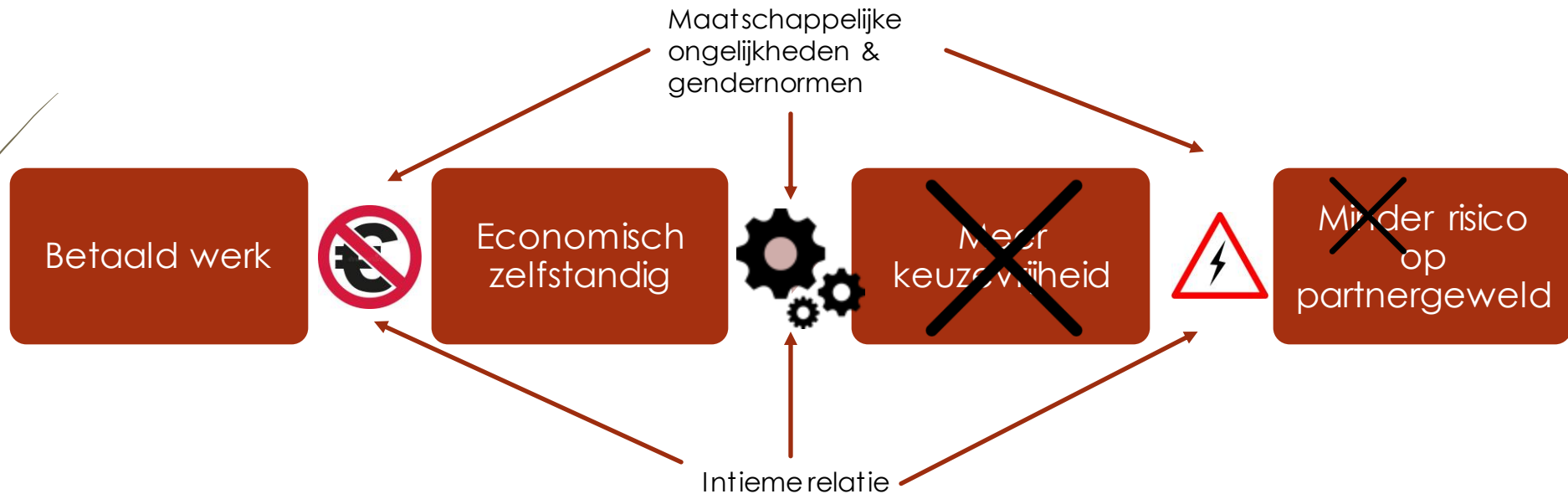
Verband tussen financiële onafhankelijkheid en partnergeweld

- Werk kan toegang tot financiële middelen bieden + heeft immateriële waarde
- Het verband tussen economische zelfstandigheid van vrouwen enerzijds, en (ex)partnergeweld anderzijds, is zeer complex.
 - *Gelaagd*: Economische zelfstandigheid bestaat uit diverse elementen en andere (niet-economische en economische) variabelen dan 'werk' beïnvloeden het verband.
 - *Wederkerig*: Negatieve invloed partnergeweld op economische positie van de vrouw.
 - *Paradoxaal*: Het verkrijgen van betaald werk kan óók risicofactor zijn voor (herhaling van) geweld.

Publicatie

Bouma, Berry, & Römken (2020).
Financiële (on)afhankelijkheid van vrouwen en partnergeweld: wat is het verband? Amsterdam: Atria, Kenniscentrum voor emancipatie en vrouwengeschiedenis.

Toepassing van een sociaal-ecologisch analytisch kader

Publicatie

Bouma, S. (2021). Economisch zelfstandig en (niet) beschermd tegen partnergeweld. Hoe het complexe verband tussen economische zelfstandigheid en partnergeweld de noodzaak van gendersensitief beleid onderstreept. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 24(2), 109-126.

Wat is de waarde van werk voor vrouwelijke slachtoffer van partnergeweld?

Onderzoeksopzet

- Het perspectief van de slachtoffers *zelf* ontbreekt + weinig zicht op de waarde van werk in het herstel na partnergeweld
 - **Hoe spreken vrouwen die partnergeweld hebben ervaren over de waarde van werk?**
- Interviews met 22 vrouwelijke slachtoffers partnergeweld
 - Leeftijd 27 - 62 jaar (gemiddeld 38 jaar) en gemiddeld 2 kinderen (9 vrouwen hebben kinderen < 4 jaar)
 - 20 vrouwen kregen hulp van vrouwenopvang (van wie 18 verbleven in opvang)
 - 12 vrouwen met buitenlandse ouders (waarvan 6 ook zelf in buitenland geboren)
 - 1 geen opleiding; 5 voortgezet onderwijs; 11 mbo; 5 hbo/universiteit
 - 21 vrouwen werkervaring, 16 vrouwen hadden minimaal vijf jaar voor inclusie een betaalde baan
- Discoursanalyse en toepassing 'narrative-identity' (Ezzy, 2017; Ricoeur, 1991)
- Analysis in ATLAS.Ti. 1ste ronde coderen op 'geweld', 'werk', participatie' en 'economische zelfstandigheid'; 2e ronde coderen op onderscheid geweldsfase, maar ook betekenisgeving van werk (bv. 'materieel/immaterieel/symbolisch')

Publicaties

Bouma, S. (2021). *"Als je werkt, dan kun je echt leven". Inzicht in de waarde van werk voor slachtoffers van partnergeweld*. Amsterdam: Atria.

Bouma, S. (...). *Werk als oplossing? Narratieven over de waarde van werk voor vrouwen ter preventie van en herstel na partnergeweld*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Resultaten (1) Overeenkomsten met conclusies uit literatuurstudie

Gelaagd, wederkerig en paradoxaal verband:

"Ik heb snel weer werk gevonden, hij dan weer niet en dan heb je dan ook alweer een trigger. Nou, dat in combinatie met narcisme en alcoholisme, ja, dan heb je: en, en, en." (Linda, 44)

"Ik moest al m'n geld gewoon inleveren" (Lieke, 49)

"Ik had hem wel nodig om alles te kunnen betalen" (Amber, 28)

Naast materiële ook immateriële waarde:

"Het was ook een vluchtoord. Veiligheid en toch een beetje normaal mens kunnen zijn. (...) Want op een gegeven moment was het verre van normaal (...) je raakt jezelf volledig kwijt. Door je werk, kan je je identiteit [behouden] (...) Je snapt wat ik bedoel, toch? Het is wel een deel van wie je bent." (Aniek, 42)

Meerdere vormen van afhankelijkheid:

"Ik heb het gepikt van hem omdat hij de vader is van mijn kinderen. Ik zal het nooit pikken van een ander." (Amira, 46)

"Ik [had] een baan en [was] zelfstandig, maar hij had me op een gegeven moment zo onder controle dat ik niet eens meer wist wat normaal was, of niet. En dat is het ingewikkelde." (Jasmina, 49)

Publicaties

Bouma, S. (2021). *"Als je werkt, dan kun je echt leven". Inzicht in de waarde van werk voor slachtoffers van partnergeweld.* Amsterdam: Atria.

Bouma, S. (...). *Werk als oplossing? Narratieven over de waarde van werk voor vrouwen ter preventie van en herstel na partnergeweld.* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Resultaten (2): De waarde van (betaald) werk wordt 'overschaduwd' en 'gecompliceerd' (Ezzy, 2017) door partnergeweld

Tijdens de gewelddadige relatie:

"Het was alsof ik niet leefde. Ik voelde de vreugde van het werk ook niet meer. Het was gewoon alles op de automatische piloot." (Amira, 46)

"Op een gegeven moment ben ik gestopt, want ik had heel erg last van angst en paniekaanvallen en het werd me gewoon echt te veel met de thuissituatie." (Myrthe, 28)

Na de gewelddadige relatie:

"Het is als zo'n achtbaan, je hebt ups-and-downs en dan gaat die weer een scherpe bocht naar rechts of links" (Linda, 44)

*"[Ik] moet weer **keihard werken** om te ontdekken: wie ben ik, wat vind ik leuk, wat kan ik, wat kan ik niet? (...) En ik denk, op een gegeven moment...voor mij werd het op een gegeven moment, ja, een soort vogeltje. 'Dat kooitje in, je moet herstellen.' En op een gegeven moment...dan doen ze het deurtje open en dan mag je de maatschappij weer in. En dat gevoel geeft dit een beetje. Dat [werk] een beetje het laatste is, en dan heb ik zoiets van: en dan **ben ik gewoon weer net als iedereen**. Ik werk, ik heb weekend, en dat."* (Lieke, 40)

Publicaties

Bouma, S. (2021). *"Als je werkt, dan kun je echt leven". Inzicht in de waarde van werk voor slachtoffers van partnergeweld.* Amsterdam: Atria.

Bouma, S. (...). *Werk als oplossing? Narratieven over de waarde van werk voor vrouwen ter preventie van en herstel na partnergeweld.* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Wat zijn mogelijke CSW prioriteiten en aanbevelingen?

- Het hebben van betaald werk is niet de enige, noch de beslissende factor bij het voorkómen en stoppen van (ex)partnergeweld.
- Vergroten van economische positie van vrouw kan ook een risicofactor zijn voor (herhaling van) partnergeweld.
- Betaald werk heeft materiële en immateriële waarde. Werk kan zorgen voor toegang tot financiële middelen en sociale contacten, maar heeft ook extra latente functies (t.o.v. Jahoda, 1981, 1988): veilige haven, signaleringsfunctie en 'identiteitsbehoud'.
- Zowel tijdens als na de gewelddadige relatie overschaduwden de gebeurtenissen die verband houden met partnergeweld de waarde van werk.
- In het herstel na partnergeweld zijn andere participatievormen van grotere waarde dan betaald werk + uitkering is een belangrijk vangnet.
 - Verwerkingsfase: werk is niet tot nauwelijks van waarde en kan contraproductief zijn;
 - Oriëntatiefase: andere vormen van participatie zijn van grotere waarde;
 - Integratiefase: werk is waardevol, maar dit doel moet in 'kleine stappen' worden behaald.
- Gelijktijdig resoneert 'betaald werk als beste oplossing'
 - betaald werk krijgt een symbolische functie ('*sense of normality*', '*sense of freedom*', '*sense of recovery*')
 - verhoogde druk om 'te snel' en 'te hard' te werken ➤ risico op vertraging in het herstelproces.

- Hoewel het niet de enige en evenmin altijd de doorslaggevende factor: betaald werk *kan* toegang geven tot financiële middelen, emotionele steun en fysieke veiligheid. Plus financiële afhankelijkheid is wel doorslaggevende reden om gewelddadige partner niet te verlaten en/of weer terug te keren naar gewelddadige partner. Dit pleit voor expliciete aandacht voor het stimuleren van arbeidsparticipatie, inclusief aandacht voor de immateriële functie van 'werk'.
- De complexiteit van het verband tussen economische zelfstandigheid en partnergeweld onderstreept de noodzaak van een intersectioneel perspectief in arbeidsmarktbeleid en de aanpak van partnergeweld.
- Partnergeweld kan gepaard gaan met controlerende tactieken die tezamen economisch geweld vormen en de potentiële waarde van werk per definitie onderscheppen. Dit pleit voor (beleidsmatige) erkenning van economisch geweld als geweldsvorm van partnergeweld, maar ook aanpassing van de beleidsdefinitie van 'economische zelfstandigheid'.
- Dominante idee van 'werk als oplossing' heeft risico's: onvoldoende (h)erkenning negatieve aspecten van (toeleiding naar) betaald werk; gevoelens van schuld en uitsluiting; onvoldoende oog voor de (maatschappelijke) waarde van het onbetaalde werk dat vrouwen buitenshuis uitvoeren; onvoldoende oog voor 'uitkering als vangnet' en (alternatieve) manier om financiële onafhankelijkheid te bereiken. Dit pleit voor verandering van dominant discours over de waarde van werk.

Wetenschappelijke definitie ++

Economische onafhankelijkheid verwijst naar een toestand waarin een individu eigen toegang heeft tot het volledige scala aan economische kansen en middelen (inclusief werkgelegenheid, diensten en voldoende besteedbaar inkomen) zodat ze hun leven kunnen vormgeven en beheersen, in hun eigen behoeften kunnen voorzien en die van hun nabestaanden en bewuste keuzes kunnen maken.

- ✓ Uitgangspunt: onafhankelijk van 'anderen'
 - ✓ Toegang tot middelen
 - ✓ Voldoende middelen
 - ✗ Keuzevrijheid gerelateerd aan meer aspecten
 - ! Waak voor primaire focus op de vrouw.
- 'keuzevrijheid' wordt ook beïnvloed door hoe de samenleving 'georganiseerd' is.
- *Don't change the women, change the system.*

Vragen, suggesties, ideeën???

s.bouma@avans.nl

